

UHİVE

www.uhedergisi.com

Uluslararası Hakemli İletişim ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi

Ocak / Şubat / Mart - Kış Dönemi Cilt: 2 Sayı: 2 Yıl:2014 Jel Kodu: Z11

January / February / March - Winter Semester Volume: 2 Issue: 2 Year: 2014

ID:11 K:21

SUSANNA TAMARO'NUN “YÜREĞİNİN GÖTÜRDÜĞÜ YERE GİT” ADLI ROMANININ ZAMANSAL VE UZAMSAL OLARAK ÇÖZÜMLENMESİ

THE TEMPORAL AND SPATIAL ANALYSIS OF SUSANNA TAMARO'S NOVEL CALLED “YÜREĞİNİN GÖTÜRDÜĞÜ YERE GİT”

Okt. Arzu ÖZYÖN

Dumlupınar Üniversitesi Yabancı Diller Yüksekokulu, Modern Diller Bölümü
arzu.ozyon@dpu.edu.tr

Özet: Göstergibilim, göstergeleri daha basit şekliyle işaretleri çözümleme bilimi olarak adlandırılabilir. Türkiye’de 1960’lı yıllarda belirtibilim, imbilim terimleri ile adlandırılan bu bilim dalı için daha sonraları göstergibilim adı benimsenir ve yaygın olarak kullanılır. Bu çalışmanın amacı, Susanna Tamaro’nun 1994 yılında mektup roman olarak yazdığı Yüreğinin Götürdüğü Yere Git adlı romanını göstergibilim bağlamında incelemektir. Bu inceleme sırasında adı geçen roman, Greimas’ın bir metnin incelenmesinde esas aldığı yüzeysel boyut, sözdizimsel anlatı boyutu ve temel anlamsal boyut arasından, anlatının olay örgüsü ve akışı, yani anlatının kurgusu üzerine yoğunlaşan sözdizimsel anlatı boyutu çerçevesinde zamansal ve özellikle uzamsal anlamda analiz edilecektir. Greimas’ın sözdizimsel anlatı boyutu, anlatının olay örgüsü, akışı, kısaca kurgusu ile ilgilidir. Sözdizimsel anlatı boyutuna göre, geleneksel şema ve kurallara uygun eserler kapalı; olayların gelişme ve anlatılma sıralarının birbirine uymadığı, zaman içinde ileri geri sıçrayışlar yapan eserler açık yapıt sayılır. Bu boyut, olay örgüsünün düzeni ve sıralanışı yanında, kahramanların seçimi, zaman ve mekân kullanımı gibi öğeleri de kapsar.

Anahtar kelimeler: Yüreğinin Götürdüğü Yere Git, Sözdizimsel Anlatı Boyutu, Zaman, Uzam, Roman

Abstract: Semiotics can be named as the science of analysing indicators, in a simpler way, signs. Later, this science, which was named as science of symptoms and science of signs in the 1960’s, is named as semiotics and this term starts to be used commonly afterwards. The aim of this study is to analyse Susanna Tamaro’s novel called Yüreğinin Götürdüğü Yere Git, written in 1994 as an epistolary novel, in terms of semiotics. During this analysis the aforementioned novel will be examined in relation to Greimas’s syntactic meaning dimension which is among his three dimensions used to analyse a text together with superficial dimension and basic semantic dimension and which focuses on the plot and flow of the events, namely the fiction of the narrative. Greimas’s syntactic meaning dimension is concerned with the plot and the flow of the events, in short the fiction of the narrative. According to the syntactic meaning dimension, works suitable to the traditional scheme and rules are called “closed”; while the works in which the development and narrative order of events do not match and there are jumps back and forth in time, are regarded as “open” works. This dimension includes elements such as the selection of the heroes, the use of time and space along with the layout and the order of the plot.

Keywords: Yüreğinin Götürdüğü Yere Git, Syntactic meaning dimension, Time, Space, Novel

GİRİŞ

Susanna Tamaro'nun *Yüreğinin Götürdüğü Yere Git* adlı romanı göstergebilim çerçevesinde zamansal ve uzamsal olarak incelemeye geçmeden önce romanın türü ve biçimsel özelliklerine değinmek faydalı olacaktır.

Mehmet Tekin'in de belirttiği gibi Tamaro'nun bu romanı, 18. yüzyıldan itibaren ilgi görmeye başlayan mektuplu roman (epistolary novel) diye adlandırılan roman türünde kaleme alınmıştır (Tekin, 2012: 245-247). Mektup tekniği roman türünde iki şekilde kullanılmıştır: ya gerektiğinde roman içinde bazı mektuplara yer verilmiş ya da roman bütünüyle peş peşe gelen mektuplar halinde yazılmıştır. Tamaro'nun romanı bu ikinci gruba dâhil edilebilir. Tekin mektubun bir "itiraflar tutanağı" olduğunu söyler. Bireylerin iç dünyalarındaki duygu, düşünce, itiraf ve temennileri bu teknikle yansıttıklarından bahseder. Bu nedenle bu teknik bireyi tanıma açısından son derece yararlı, anlatma ağırlıklı bir tekniktir ve anlatımı tekilleştirmektedir.

Romanın biçimsel özelliklerine bakıldığında, *Yüreğinin Götürdüğü Yere*

Git 16 Kasım-22 Aralık tarihleri arasında belli aralıklarla yazılmış 15 mektuptan oluşmaktadır ve toplam 138 sayfadır. Birinci tekil kişi kipi kullanılarak yazılmış benöyküsel bir anlatıma sahiptir.

Greimas yazınsal metnin incelenmesinde üç temel boyuta (ya da düzeye) bağlı kalınması gerektiğini belirtir. Bunlar:

a) Yüzeysel Boyut: Yüzeysel boyut metnin dilsel ve biçimsel üslup ve kurallara uyup uymadığını inceler.

b) Sözdizimsel Anlatı Boyutu: Sözdizimsel boyut anlatının olay örgüsü, akışı, kısaca kurgusu ile ilgilidir. Geleneksel şema ve kurallara uygun eserler kapalı; olayların gelişme ve anlatılma sıralarının birbirine uymadığı, zaman içinde ileri geri sıçrayışlar yapan metinler açık yapıt sayılır. Olay örgüsünün düzenlenişi, kahramanların seçimi, zaman ve mekân (uzam) kullanımı bu boyutun kapsamına girer.

c) Temel Anlamsal Boyut (derin yapı): Temel anlamsal boyut ise diğer iki boyutun gerisinde yer alan derin anlamdır, edebiyat dışında yer alan dünya ve yaşamla ilişki kurar ve dünyadaki temel karşıtlıklar

üzerine kuruludur. Bu karşıtlıkların değişim ve dönüşümünü ele alır (bkz. Akerson, 2010: 177-184).

Böylelikle, “Greimas, edebiyat metnine salt biçimsel ve kurgusal dizge özellikleri açısından bakmakla kalmamış, anlam ve yananlam katlarını da çözümlemeye, yorumlamaya yönelmiştir” (Akerson, 2010: 177).

Ayşe ve Zeynel Kıran yukarıda verilen söylemin ve anlamın oluşma sürecinin A.J. Greimas tarafından **üretici süreç** olarak tanımlandığını ifade eder ve bu süreçte söylem ve anlamın derin boyuttan başlanarak okunabildiği gibi, yüzeysel boyuttan yola çıkılarak da okunabileceğini, araştırmacının istediği boyutu seçerek dilediği okumayı yapabileceğini vurgular (Kıran, Kıran, 2011: 183).

1. YÜREĞİNİN GÖTÜRDÜĞÜ YERE GİT ADLI ROMANDA SÖZDİZİMSEL ANLATI BOYUTU

Bu bağlamda, yukarıdaki tanım ve ifadelere dayanarak bu çalışmada, Greimas’ın sözdizimsel anlatı boyutuna bağlı kalınarak *Yüreğinin Götürdüğü Yere Git* adlı romanın zamansal ve özellikle uzamsal bir çözümlemesi yapılacaktır.

1.1. ÖYKÜLEME ZAMANI

Romanda *katımsal öyküleme* biçimi kullanılmaktadır. Bu öyküleme mektup ve günlüklerde kullanılan öyküleme türüdür. “Bu tür bir anlatıda- çoğunlukla- içöyküsel anlatıcı konuştuğu ya da yazdığı anı merkez alıp geçmişe dönerek, geleceğe yönelerek olayları anlatır. Bu durumda da sözlü dile benzer; canlı, okura yakın bir söylem oluşturur” (Kıran, 2011: 225). Kısacası bu tür öykülemede zaman içinde ileri ve geri sıçramalar gerçekleşmekte, aynı metin içinde birden fazla zaman (şimdiki zaman, geçmiş zaman, gelecek zaman v.b.) kullanılmaktadır. Bu durum romandan bir örnekle aşağıdaki şekilde daha iyi açıklanabilir:

“Gideli iki ay oldu ve iki aydan beri, hala yaşadığımı bildirdiğin bir kartpostal dışında senden hiç haber almadım. Bu sabah, bahçede senin gülünün önünde durdum uzun uzun. (...) Onu ne zaman ektiğimizi hatırlıyor musun? On yaşındaydın ve *Küçük Prens*’i henüz okumuştun. (...) Öyküye bayılmıştın. Bütün tipler arasında senin sevdiğin gül ve tilkiydi; (...). Böylece bir sabah kahvaltı ederken şöyle deyiverdin: ‘Bir gül istiyorum.’ (...) Buck şu an yanımda. Ben yazarken arada bir iç çekiyor ve burnunun ucunu bacağıma yaklaşıyor. (...) Sanki yanımda senden bir parça varmış gibi geliyor, (...). Biliyorum ayrılırken yaptığımız anlaşmaya göre birbirimize

yazmayacağız ve ben üzülsem de bu sözüme uyacağım. Bu satırlar asla uçup Amerika’da senin eline konmayacaklar. Döndüğünde ben artık burada olmazsam, benim yerime bu mektuplar bekleyecekler seni” (Tamaro, 2012: 13-15).

Örnekte de görüldüğü gibi “oldu, almadım, durdum” gibi yakın geçmiş zamanı ifade eden fiiller, “okumuştun, bayılmıştın” gibi uzak geçmişi anlatan fiiller, “hatırlıyor musun(?), iç çekiyor, yaklaşıyor” gibi şimdiki zaman fiilleri ve gelecek zamanı işaret eden “yazmayacağız, uyacağım, konmayacaklar, bekleyecekler” gibi fiiller aynı metin içerisinde bir arada kullanılmıştır. Bu da, anlatıcının olayları anlatırken yazdığı anı esas alarak zaman zaman geçmişe döndüğünü, bazen de geleceğe yöneldiğini göstermektedir. Bu çalışmanın asıl konusunu roman içindeki uzamlar ve bu uzamların çözümlenmesi oluşturduğundan zamansal açıdan incelemeyi yukarıda verilen kapsamlı tek bir örnekle sınırlamak yerinde olacaktır.

1.2. UZAM, İŞLEVLERİ VE UZAM TÜRLERİ

Öncelikle çalışmada geçen uzam ve mekân kavramlarının birçok yazar ve araştırmacı tarafından birbirinin yerine kullanılan iki kavram olduğunu belirtmek faydalı

olacaktır. Bu nedenle ikincil kaynaklarla tutarlı olunması açısından, çalışmada zaman zaman iki kavram birbirinin yerine kullanılacaktır.

Mehmet Tekin, *Roman Sanatı: Romanın Unsurları* adlı kitabında mekânın roman için ne kadar önemli olduğuna değinerek, özellikle günümüz romanında mekânın ve içindeki unsurların, eşyaların işlevsel olarak kullanıldığını vurgular. Tekin’e göre olaylar gerçek ya da hayali -hatta ütopyik-mutlaka bir mekâna gereksinim duyarlar (bkz. Tekin, 2012: 143-145), süsleme amacıyla değil gerekliyse kullanılır. Mekân anlatılan olayların sahnesi gibidir, olaylar onun üzerine inşa edilir. “Günümüz romanında çevre [mekân] unsuru giderek parçalanır ve kıtalar, bölgeler, şehirler, caddeler, sokaklar, parklar, kaldırımlar; konaklar, köşkler, apartmanlar; kervansaraylar, oteller, pansiyonlar; yazlık ve kışlık konaklama yerleri... ortaya çıkar”(Tekin, 2012: 147-152).

Mehmet Tekin’e göre romanda mekânın işlevlerini özetlemek gerekirse, mekân:

a) olayların cereyan ettiği çevreyi tanıtmak, yani dış gerçekliği ortaya koymak,

b) roman kahramanlarını çizmek, yani bireyin mizacını, konumunu (toplumsal statüsünü), dünya görüşünü, eğitim ve kültür düzeyi ile psikolojisini, buna bağlı olarak da duygu ve heyecanlarını yansıtmak,

c) toplumu yansıtmak, içinde yaşanılan ortamın sosyo-kültürel portresini çizmek,

d) atmosfer yaratmak için kullanılabilir.

e) Bilinen bütün bu işlevleri dışında mekân, modern romancılar tarafından çoğu kez bir roman kahramanı gibi görülmüştür (bkz. Tekin, 2012: 143-170).

Ayşe Eziler Kıran ve Zeynel Kıran ise *Yazınsal Okuma Süreçleri* adlı kitaplarında mekân yerine *uzam* kavramını kullanarak aynı konuya göstergebilimsel açıdan yaklaşırlar. Kişilerle uzamlar arasındaki ilişkilerin önemini vurgulayarak uzamın işlevlerini ve türlerini aşağıdaki şekilde sıralarlar:

1. Uzam öncelikle bir dekor işlevi görür,
2. Kişileri tanıtmaya aracı olarak dramatik bir işlev yüklenebilir (Kişilerin görünüşleri, çevreyi algılayış biçimleri, ruhsal durumları ve karakterlerini açıklayabilir),
3. Bazen de kişilerin yer değiştirmelerini (sürgün, göç, yolculuk v.b.) açıklar.

“Bunun yanında uzam, değişik eğleyen rolleri de oynayabilir: Özne (başkahraman), yardımcı ya da engelleyici gibi... Bütün bunlar dışında uzam kahramanların düşüncelerinin, duygularının dolaylı olarak anlatılmasına da yardımcı olur” (Kıran, Kıran, 2011: 260-261).

Ayşe Eziler Kıran ve Zeynel Kıran uzam türlerinin belirlenmesiyle ilgili olarak metnin esas alındığını ifade ederler: “Uzam kavramı çok zengin bir sözcük dağarcığıyla anlatıldığı için, üzerinde çalışılan metinlere göre ulamlara ayrılır: burası/orası; çevreleyen/çevrelenen; açık/kapalı; alt/üst vb.” (Kıran, Kıran, 2011: 186). Buna göre uzamlar,

1. Açık/Kapalı Uzam
2. Kapsayan/Kapsanan Uzam
3. Özel/Herkese Açık Uzam
4. Gerçek/Kurmaca Uzam
5. Esenlikli/Esenliksiz Uzam
6. Burası/Başka Bir Yer

(**Burası**, yazarın kahramanı yerleştiği belli bir yer, bildiği, tanıdığı, alışık olduğu uzam. **Başka Bir Yer**, hep uzaklığı, bilinmezliği, yeniliği içerir; yabancı bir uzamdır /az ya da hiç bilinmeyen uzam)

gibi türlere ayrılabilirler (bkz. Kıran, Kıran, 2011: 249-267).

Ayrıca, bir romanda uzam incelemesi yaparken özel adlar, cins adlar, ad tamlamaları, sıfatlar ve renk sıfatları, fiiller ve ilgeçler de dikkate alınmalıdır.

1.3. ROMANIN UZAMSAL İNCELEMESİ

Bu bölümde, Tamaro'nun *Yüreğinin Götürdüğü Yere Git* adlı romanı

1. Gerçek/Kurmaca Uzam
2. Kapsayan/Kapsanan Uzam
3. Açık/Kapalı Uzam
4. Özel/Herkese Açık Uzam
5. Esenlikli/Esenliksiz Uzam
6. Engelleyici/Yardımcı Uzam
7. Diğer nesne, araç ve geçici

uzam türleri açısından incelenecek, roman kişilerine göre bu uzamlara yüklenen anlamlar yorumlanacaktır.

1.3.1. GERÇEK / KURMACA UZAM

İlk olarak ülke isimleriyle başlanacak olursa, eserde gerçek uzam olarak İtalya, Amerika, Yunanistan (Girit ve Santorino adaları) ve Türkiye'nin adları yer almaktadır. Romanda adı geçen şehir isimlerine bakıldığında, hepsinin harita

üzerinde İtalya sınırları içinde bulunduğu görülmektedir. Bu şehirler Trieste, Padova, Aqlaria, Venedik, Ferrara, Mantova şehirleridir.

Bu ülke ve şehirler dışında, romanda adı geçen İtalya'ya kıyısı olan Adriyatik Denizi, yine İtalya sınırları içinde yer alan Porretta Kaplıcaları, Monrupino Kayalığı, İstria Burnu, Umbria Tepeleri ve Carso Platosu da gerçek uzamlardır. Kısacası romanda kurmaca uzamlar değil harita üzerinde de kolaylıkla bulunabilecek gerçek uzamlar kullanılmıştır (bkz. Çakır, 2009: 144) . Romanda yer alan ayrıntılı betimlemeler de bu uzamların gerçekliğini vurgulamaktadır:

“Yıllarca kendi kendime sordum, yaşadığımız bu yerler acaba içten içe bir lanet mi besliyor, kuluçkaya yatırıyor; hala da bunu sorar, ama bir yanıt bulamam. Seninle Monrupino kayalığına ne çok giderdik anımsıyor musun? Kuzey rüzgârları eserken manzarayı seyrederek saatler geçirirdik, sanki uçakta oturup aşağı bakar gibi hissederdik. 360 derecelik bir görüntü alanı vardı, kim daha önce Dolomitlerin zirvesini bulacak, kim Venedik'i seçebilecek diye yarıştırdık seninle. Şimdi (...) aynı manzarayı görmek için gözlerimi yummam gerekiyor. Hiçbir şey eksik değil, rüzgârın sesini, seçtiğim mevsimin kokusunu bile duyuyorum. (...) kireç sütunlarını, (...) denizin maviliğine karşı yükselen Istria

burnunu görüyorum, çevremdeki her şeye tek tek bakıyorum (...). Ben genellikle böyle sert ve buruk bir insansam, sen de öyleysen, bunu Carso'ya, onun aşındırma gücüne, renklerine ve onu kamçılaman rüzgâra borçluyuz. Biz, ne bileyim, Umbria tepeleri arasında doğmuş olsaydık, daha yumuşak olurduk, hiddet bizim huyumuz olmazdı” (Tamaro, 2012: 99).

1.3.2. KAPSAYAN / KAPSANAN UZAM

Bazı uzamlar romanda hem kapsayan hem de kapsanan uzam olarak yer aldığı için uzamları iki farklı bölüme ayırmadan tek bir başlık altında vermek daha uygun olacaktır. Örneğin Trieste, romanın kahramanı Olga'nın evi düşünüldüğünde kapsayan bir uzamken, bir liman kenti olduğu için denizle çevrili kapsanan bir uzamdır. Bu durumda Adriyatik Denizi kapsayan bir uzamdır.

Olga'nın evine gelince, evin içindeki mutfak, salon gibi alanlar düşünüldüğünde, ev kapsayan, bahçe ile birlikte ele alınınca ev kapsanan bir uzam olmaktadır. Yine evin içindeki mutfak, salon ve tavan arası gibi bölümler kapsanan uzamlardır.

Yukarıda da sözü geçen Porretta Kaplıcaları, Monrupino kayalığı, İstria

burnu gibi coğrafi alanlar İtalya sınırları içinde bulunduğundan kapsanan uzamlara dâhil edilebilir. Umbria Tepeleri ise şehri çevrelediğinden kapsayan uzamdır.

Bunlar dışında, gökyüzü, yeryüzü ile birlikte ele alındığında kapsayan bir uzamdır. Romandan örneklenecek olursa, Olga'nın ve torunun gökyüzü ile ilgili soruları ve sözleri bu konuda daha aydınlatıcı olacaktır:

“ (...) sen kahkahalardan sessizliğe şaşılacak bir kolaylıkla geçerdin. ‘ne var, ne düşünüyorsun?’ diye sorunca sen sanki ikinci kahvaltısından söz eder gibi doğallıkla yanıtlardın: ‘Acaba gökyüzünün sonu var mı yoksa sonsuza dek uzanıyor mu? (...) aynı gün senin ilk hamster’in öldü. Onu ellerinin arasına almış, bana şaşkınlıkla bakıyordun. ‘Nerede şimdi o?’ diye sordun bana. Ben de aynı soruyu yönelterek yanıt verdim: ‘Sence nerededir şimdi?’ Bana nasıl bir yanıt verdiğini anımsıyor musun? ‘O şimdi iki yerde birden. Biraz burada, biraz bulutların arasında.’ (...) Bir gün bana anneni nasıl bulacağımızı sordun, gökyüzü o kadar büyüktü ki, kaybolmak işten bile değildi. Ben de sana gökyüzünün büyük bir otele benzediğini, yukarda herkesin bir odası olduğunu, birbirlerini seven insanların o odalarda buluşup, sonsuza dek birlikte kaldıklarını anlatmıştım. (...) bana şöyle dedin: ‘Peki ya yer kalmazsa?’ ‘Yer kalmazsa’ diye yanıtladım seni, ‘gözlerini bir an için yumup bir dakika boyunca ‘genişle oda!’ diye düşünmek yeterlidir. O

zaman oda büyür ve yer
açılır”(Tamaro,2012: 27, 52, 100)

1.3.3. KAPALI / AÇIK UZAM

Romanda Olga'nın mektupları yazdığı mutfak, televizyon izlediği salon, anılarının gizli olduğu tavan arası ve onları kapsayan ev kapalı uzamken, evi kapsayan ve Olga'nın çoğu zamanını geçirdiği bahçe açık uzamdır. Uzam olarak “ev”den bahsetmişken, Bachelard'ın ev-insan arasındaki yakın ilişkiye dair görüşüne değinmek faydalı olacaktır. Bachelard “[e]v imgesini öz varlığımızın topografyası olarak görür ve bu imgenin gerçek bir birleştirici ruhbilim ilkesine dayandığını söyler. [...] Yalnızca anılarımız değil, unuttuklarımız da içimizde barındırılmıştır. [...] Ruhumuz bir oturma yeridir. Ve evleri, odaları sürekli anımsayarak kendi içimizde oturmayı öğreniriz” (Bachelard, 1996: 28 akt. Yener, 2012: 80). Bu bağlamda düşünüldüğünde, Olga'nın mektuplarını yazarken tavan arasındaki, salondaki, mutfaktaki, daha doğrusu evinin her köşesindeki anılardan esinlendiği; her bir mektupla anılarının yeniden canlandığı ve Olga ile evi arasında çok yakın bir ilişki olduğu; kısacası evinin, onun hayatını yansıtan bir ayna işlevi gördüğü söylenebilir. Bunun dışındaki kapalı ve

açık mekânlara değinilecek olursa, yine rahatsızlanınca götürüldüğü hastane ve ve hava değişimi için gittiği Porretto kaplıcaları kapalı uzamlar, ama torunuyla gittiği Monrupino kayalığı ve Istria burnu, mektubunda söz ettiği Umbria tepeleri ve kızı ile tatile gittiği Adriyatik kıyıları gibi coğrafi alanlar açık uzamlardır.

1.3.4. ÖZEL / HERKESE AÇIK UZAM

Aynı romanda, Olga'nın “savaş alanım” dediği mutfak, torunu gittikten sonra “bomboş” kalan salon, “anıların acısı”nı barındıran tavan arası, ev ve bahçe gibi uzamlar Olga'ya ve ailesine ait özel uzamlardır. Buna karşılık yukarıda da bahsedilen hastane, havalimanı, Porretta kaplıcaları, yine Porretta ve Trieste tren istasyonları herkese açık olan genel uzamlardır.

1.3.5. ESENKLİKLİ VE ESENLİKSİZ UZAM

Esenlikli ve esenliksiz uzamlar kişilere göre farklılık gösterebilir, hatta bir uzam, bir kişinin yaşadığı olaylara ya da duygu değişimlerine bağlı olarak esenlikliken esenliksiz ya da tam tersi esenliksizken esenlikli olabilir (bkz.Yücel, 1993:137). Hiçbir uzam tek başına ele alınamaz,

çünkü her uzam içinde gerçekleşen olaylar ve geçmiş yaşantıların anılarıyla ilgili olarak kişiler için farklı anlamlar ifade eder (bkz. Lynch, 1996: 153). Örneğin Olga için Trieste, (Augusto ile evlenip Aquila'ya taşındıktan sonra), eski özgür günlerini yaşadığı, az da olsa birkaç arkadaşının bulunduğu esenlikli bir ortam olarak çıkar karşımıza ve Trieste'ye geri dönme fikri onu çok sevindirir:

“(…) hala bu evde yaşasam da son derece bağımsızdım ve günün her saati benimdi. Biraz para kazanmak için eski Yunan ve Latin dillerinde özel ders veriyordum. Bunlar okulda en sevdiğim derslerdi. Bunun dışında hiçbir işim yoktu. Öğleden sonralarımı kimseye hesap vermeden belediye kitaplığında geçirebilir, canım istedikçe dağa gidebilirdim” (Tamaro, 2012: 85).

Yukarıda geçen “bağımsızdım”, “benimdi”, “en sevdiğim”, “hesap vermeden”, “canım istedikçe” gibi ifadeler Olga'nın kendi memleketi Trieste'de daha özgür ve mutlu olduğunu göstermektedir. Fakat sağlık nedeniyle Porretta Kaplıcaları'na gidip, orada Ernesto adındaki doktora âşık olunca Olga için esenlikli uzam artık Porretta olur Trieste'ye dönerken çok mutsuzdur:

“Oraya gittikten altı gün sonra, sabah aynada kendime bakarken, bambaşka biri olduğumu fark ettim. Tenim daha yumuşak ve düzgündü, gözlerim daha ışıltılıydı, giyinirken şarkı söylemeye başladım, bunu çocukluğumdan beri yapmamıştım. (...) Kışın yollarda günlerce süründükten sonra sıcak bir yuva bulan bir kedi yavrusu gibiydim, (...) oradaydım ve bu sıcaklığın tadını çıkarıyordum. (...) Yola çıkacağı gün, o minik tren istasyonunda beklerken (...) ağlamaya başladım. O uzun yolculuk saatlerinde yaşadığım duyguları sana anlatmama gerek yok, altüst olmuşum, her şey karmaşıktı. O saatlerde bir başkalaşım yaşamam gerektiğini biliyordum. Gözlerimdeki ışık, gülümseme, yok olmalıydılar, sönmeliydiler” (Tamaro, 2012: 102-106).

Bu cümlelerde yansıtılan, Olga'nın kendisinde görülen değişimlerle içinde bulunduğu ve varacağı uzamlar arasında yakın bir ilişki vardır. Porretta'dayken kendisinde fark ettiği değişimlerle ilgili cümlelerinde “yumuşak, düzgün, ışıltılı, sıcak, minik” gibi sıfatlar, “şarkı söylemek, tadını çıkarmak” gibi ifadeler o yerle ilgili olumlu duygularını yansıtmaktadır. “ağlamaya başlamak, altüst olmak, yok olmak, sönmek” gibi ifadeler ise kendisi için artık anlamı kalmamış eseniksiz bir ortam olan Trieste ile ilgili olumsuz duygularını göstermektedir. Böylece Ernesto ile tanışmasından sonra Porretta

esenlikli bir uzam olur onun için, daha önce sevdiği mutlu olduğu Trieste ise esenliksiz bir uzam haline gelir.

Kızı ve torunu için de esenliksiz bir uzamdır Trieste, kızı üniversite okumak için daha özgür ve mutlu olacağını düşündüğü Padova'ya gider, torunu ise Amerika'yı Trieste'ye tercih eder.

Olga'yı son derece olumsuz etkileyen uzamlardan biri Augusto ile evlendikten sonra yerleştiği Aquila ve buradaki evi olur. Eve adım atar atmaz hissettiği olumsuz duyguları ve sonrada kendisindeki olumsuz değişimi aşağıdaki şekilde dile getirir:

“Aquila’da Augusto’nun ailesinin evine taşındık, kent merkezinde soylulara ait bir yapının giriş katında geniş bir daireydi burası. Koyu renkli, ağır mobilyalarla döşenmiş, ışığın pek az girdiği, korku verici bir görünümü olan bir evdi. Girer girmez yüreğimin sıkıştığını hissettim. (...) O yaşantımın altıncı ayında kendimi tamamen sönmüş, solmuş hissediyordum. İçimdeki minik ölü, kocaman bir ölüye dönüşmüştü, bir robot gibi davranıyordum, gözlerimin ferri kaçmıştı, donuk donuk bakıyordum” (Tamaro, 2012: 88-90).

Örnekte görüldüğü gibi, Olga'nın kullandığı “koyu, ağır, korku verici,

sönmüş, solmuş” gibi sıfatlar ile “yüreği sıkışmak, gözlerinin ferri kaçmak, ölüye dönüşmek, donuk donuk bakmak” gibi ifadeler onun Aquila'yı ve özellikle buradaki evi esenliksiz bir uzam olarak gördüğünün kanıtıdır.

Aquila'nın tersine, yukarıda da bahsedildiği gibi torunu ile vakit geçirdiği Monrupino kayalığı ve kızı Ilaria küçükken onunla tatile gidip, uzaktan Ernesto'yu gördüğü Adriyatik kıyıları esenlikli uzamdır.

Olga için şu an yaşadığı Trieste'deki evi de torunu gittikten sonra esenliksiz bir uzama dönüşür. Evin bu esenliksiz durumu, onun aşağıdaki sözlerinden açıkça anlaşılmaktadır:

“Ev ile bahçe arasında mekik dokurken seninle ilgili düşünceler ısrarcı hatta gerçek bir saplantı halini aldılar. (...) Akşamları koltuğuma oturduğumda-karşımda boşluk, çevremde sessizlik- hangisinin daha doğru olacağını soruyordum kendime. (...) Ancak akşam olduğunda uyku tutmadığından boş evin içinde sabahlıkla gezinirken (...)”(Tamaro,2012: 17-20).

Bu cümlelerdeki “ısrarcı, boş” gibi sıfatlar ve özellikle “boşluk, sessizlik, saplantı” gibi adlar Olga'nın torunu gittikten sonra bu evde ne kadar yalnız ve mutsuz

UHİVE

www.uhedergisi.com

Uluslararası Hakemli İletişim ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi

Ocak / Şubat / Mart - Kış Dönemi Cilt: 2 Sayı: 2 Yıl:2014 Jel Kodu: Z11

January / February / March - Winter Semester Volume: 2 Issue: 2 Year: 2014

ID:11 K:21

olduğunu, dolayısıyla bu evin de onun için esenliksiz bir uzam olduğunu göstermektedir. Aynı şekilde tavan arası da Olga için esenliksiz uzamlardan biridir. Olga bu durumu kendi sözleriyle gayet açık ifade etmektedir:

“Bu sabah, peşimde Buck’la tavan arsına çıktım. (...) Her yan toz içindeydi, kirislerin köşelerinden örümcek ağları sarkıyordu. Çocukken tavan arsına çıkmak çok sevilir ama yaşlılıkta pek de hoş gitmiyor. Bir zamanlar gizemli ve serüven dolu olan keşifler şimdi anıların acısına dönüşüyor” (Tamaro, 2012: 128).

Buradan da açıkça anlaşılacağı gibi tavan arası Olga için anıların acılarının bulunduğu yerdir ve buraya yıllar sonra girmekle ancak acıları depreşip tazelenmiştir. Nitekim Ilaria’nın en sevdiği bebeği ve Ernesto’nun yazdığı mektupları bulduğunda sarsılır. Bu nedenle tavan arası da evi gibi esenliksiz bir uzamdır Olga için.

Oysa bu evin bahçesi tam tersine onun için belki de en çok vakit geçirdiği esenlikli bir uzamdır. Aşağıdaki örnek Olga’nın bahçeye olan ilgi ve sevgisini yansıtmaktadır:

“O gün 8 Mayıs’tı. Sabah bahçede çalışmıştım, kiraz ağacı tomurcuk doluydu,

küpe çiçekleri açmıştı. (...) Sofrayı bahçeye mor salkımların altına kurduk. Yeşil beyaz kareli örtüyü serdim, masanın ortasına da bir minik vazonun içine unutmabeni çiçeklerini koydum” (Tamaro, 2012: 69-70).

Bu örnekte “tomurcuk, çiçek” gibi adlar ve “mor, yeşil, beyaz” gibi renk sıfatları ve “minik” sıfatı bahçenin sevimli görüntüsünü gözler önüne sermekte ve buranın Olga için huzur ve mutluluk hissettiği esenlikli bir uzam olduğu izlenimini vermektedir. Mutfak da yine Olga’nın mektuplarını yazdığı, bahçe dışında oldukça fazla vakit geçirdiği, torunu ile kek yaptığı günkü gibi güzel anılarının olduğu esenlikli bir uzamdır.

Son olarak, hastane de Olga için esenliksiz uzamlardan biridir. Torununun gidişinden sonra rahatsızlanarak komşuları tarafından hastaneye kaldırılan Olga uyandığında hissettiklerini aşağıdaki cümlelerle yansıtır:

“Hastane de uyandığımda kesinlikle hiçbir şey hatırlamıyordum. (...) Doktor bana hemşirelerin gözetiminde yaşayabileceğim birkaç pansiyonun adını saydı. (...) ‘Doktor,’ dedim sonunda, ‘Eskimoları bilir misiniz?’ ‘Tabii bilirim,’ dedi ayağa kalkarken. ‘İşte, bakın ben onlar gibi ölmek istiyorum.’ Bir şey anlamadığımı görünce ekledim: ‘Ben beyaz duvarlı bir odada, bir yatağa bağlanıp bir yıl daha yaşamaktansa,

bostanımdaki kabakların arasına yüzüstü düşmeyi yeğlerim” (Tamaro, 2012: 16).

Bu örnekte de görüldüğü gibi “gözetim, yatak, beyaz, bağlanmak” gibi sözcükler Olga’nın hastaneye karşı olan olumsuz tutumunu sergilemektedir. Kocası Augusto’yu ve kızı Ilaria’yı en son hastane odasında görüşünü ve orada öldüklerini de ekleyecek olursak, hastane gibi bir uzamın Olga üzerinde olumlu, esenlikli bir etki bırakması beklenemez.

1.3.6. ENGELLEYİCİ / YARDIMCI UZAM

Engelleyici uzam birbirlerini seven insanları (akraba, anne-baba, sevgili vb.) ayıran bir uzam olarak düşünülürse, ilk olarak yukarıda da sözü geçen Aquila ile başlanabilir. Çünkü bu şehir Olga’nın Augusto ile evlendikten sonra yerleştiği, onu Trieste’den, anne-babasından, özellikle ait olduğu “baba evi” ve yaşadığı ortamdan, sayılı da olsa birkaç arkadaşından ve özellikle özgürlüğünden ayıran şehirdir ve bu anlamda engelleyici uzam(eyleyen) olarak görülebilir.

Bunun dışında, torununun kendisini arkasında Trieste de bırakarak gittiği Amerika, aynı şekilde kızının daha özgür

olmak adına üniversite için gittiği Padova, yine Olga ile sevdikleri arasına mesafe koyduğu için engelleyici uzamlar olarak sayılabilir.

Ayrıca, Porretta kaplıcalarında Ernesto ile tanıştıktan sonra çok sevdiği, kendisini o zamana kadar oraya ait hissettiği Trieste de iki sevgili arasında engelleyici uzam olarak belirir ve görüşmelerini güç hale getirir.

Yardımcı uzamlara değinilecek olursa, bu uzamların genellikle Olga ve Ernesto’nun buluşmasını ya da haberleşmesini sağlayan uzamlar olduğu söylenebilir. Tabi bu uzamlar içinde en önemlisi Ernesto ile tanışmasını ve daha sonraları birçok kez buluşmasını sağlayan Porretta kaplıcalarıdır. Her sene aynı zamanlarda buraya gitmek Olga’da büyük bir heyecan ve mutluluk yaratır:

“O yıl göz açıp kapayana dek yaz geliverdi. Haziran sonunda Ernesto her yıl olduğu gibi kaplıcalara döndü, (...). 31 Ağustos’ta, erkenden, geçen yılki giysim ve valizimle Augusto beni Porretta trenine uğurladı. Yolculuk boyunca heyecandan yerimde duramıyordum, pencereden geçen yıl gördüğüm yerleri görüyordum, gene de her şey bana bambaşka görünüyordu” (Tamaro, 2012: 108).

Görüldüğü gibi Porretta artık “her sene” iki sevgilinin buluşmasını sağlayan yardımcı bir uzam haline gelir, oraya gitmek Olga için büyük bir mutluluk kaynağıdır. Porretta dışında romanda adı geçen ve Ernesto’nun muayenehanesinin bulunduğu Ferrara ve bir toplantısının olduğu ve Olga ile buluşmayı planladığı Mantova da yardımcı uzamlar arsında sayılabilir. Bu uzamlar dışında Ernesto ile haberleşmesinde rol oynayan arkadaşının evi de yardımcı bir uzamdır, çünkü Ernesto’nun yazdığı mektuplar bu eve gelmekte ve Olga’ya ulaşmaktadır. Olga bu durumu aşağıdaki cümlelerle açıklar:

“Ayrılırken, ilk önce benim mektup yazmam konusunda anlaşmıştık, çünkü onun yazabilmesi için benim önce mektupların gönderilebileceği, güvenli bir arkadaş bulmam gereklidi. İlk mektubumu Bütün Azizler Yortusu’nun arifesinde gönderdim. (...) Bir buçuk, neredeyse iki ay. Noel’den önceki hafta, aracılık eden arkadaşın evine geldi mektup, gösterişli ve havalı bir elyazısıyla yazılmış beş sayfa. Neşem hemen yerine geldi. Mektup yazıp, yanıtını beklemekle kış, ardından da ilkbahar uçup gitti” (Tamaro, 2012: 106-107).

Bu cümlelerden de anlaşılacağı gibi bu mektuplaşma çok uzun bir süre devam eder ve mektuplar sürekli aynı adrese, yani arkadaşının evine gelir ki bu durum da bu

uzamın iki sevgili arasında yardımcı bir uzam olduğu kanısını güçlendirir.

Olga ve Ernesto’ya birbirlerini, hatta bu defa Ernesto’ya kızı Ilaria’yı da görme fırsatı sağlayan bir başka uzam ise Adriyatik kıyılarıdır. Olga artık yazları bebekle birlikte Adriyatik kıyılarında tatile gider. Bu tatillerde Ernesto’nun Ilaria’yı gördüğü zamanları aşağıdaki sözlerle ifade eder mektuplarından birinde:

“İlkyazdan başlayarak, en sıcak ayları bebeğimle Adriyatik kıyılarında geçirmeyi alışkanlık haline getirmiştim. Bir ev kiralamıştık, iki, üç hafta da bir de Augusto gelip hafta sonu bizle kalırdı. Ernesto kızını ilk kez o sahilde gördü. Doğal olarak, bir yabancı gibi davranıyordu. Gezintilerimizde ‘rastlantı olarak’ yanımızda yürüyordu, bizden bir, iki sonraki plaj şemsiyesinin altında oturuyor ve oradan- Augusto yokken- bir gazete ya da kitabın arkasına gizlenerek saatlerce bizi gözlüyordu. Sonra akşamları bana uzun mektuplar yazıyor, aklından geçen her şeyi, bize karşı duygularını, gördüklerini anlatıyordu” (Tamaro, 2012: 112-113).

Böylece Adriyatik kıyıları da Olga ile Ernesto arasındaki ilişki açısından önemli bir uzam halini alır ve Ernesto’nun kızını ilk kez gördüğü, sevdiği kadın ve kızı ile onu buluşturan yardımcı bir uzam olur.

1.3.7. DİĞER NESNE, ARAÇ VE GEÇİCİ UZAMLAR

Bütün bu uzamlar dışında, romanda uzamlar arasında geçiş ve zaman zaman yer değiştirme sağlayan nesne, araç ve geçici uzamlar bulunmaktadır. Bu nesnelere mektup ve kapı; araçlar taksi, gemi ve tren; geçici uzamlarsa havalimanı ve Trieste/Porretta tren istasyonlarıdır.

Mektup ve kapı nesnelere ile başlanacak olursa, tabii ki mektuplar önceki bölümlerde de bahsedilen Ernesto ve Olga'nın birbirlerine yazdıkları, birbirlerini yüz yüze göremeseler de, birbirlerine karşı olan hislerini, sevgilerini taşıyan mektuplardır. Kapı yine romanın birçok yerinde önemli bir nesne olarak görülür. En önemli örneklerden biri ise Olga'nın, Ilaria'nın Padova'daki evine gittiği sırada çıkar karşımıza. Olga kapıdan geçmekle sadece eve girmez az da olsa Ilaria'nın iç dünyasına da girmiş ve hatta belki de onunla ilk kez yakınlaşmıştır, bu anlamda kapı nesne olarak oldukça önem kazanır burada.

Uzam değiştirmeye yarayan araçlara bakıldığında, Olga hastaneden evine, yani bir uzamdan başka bir uzama taksi ile geçer. Ilaria ile birlikte gideceği, sonradan

tek başına gittiği Yunanistan seyahatinde gemi ile yola çıkar. Daha sonra Porretta kaplıcalarına gitmek için Trieste'den Venedik'e, oradan da Bologna'ya trenle geçer ve son olarak yine trenle Porretta'ya geçer, yani tren aracılığıyla ard arda üç farklı uzam değiştirir.

Son olarak, iki uzam arasında yer değiştirme sağlayan geçici uzamlardan biri, torununun Amerika'ya uçmak için gittiği havalimanıdır. Diğeri ise az önce de bahsedildiği gibi Trieste'den Porretta'ya ya da tam tersi Porretta'dan Trieste'ye ulaşmasını sağlayan, özellikle Trieste ve Porretta tren istasyonlarıdır ve bu uzamlar geçici uzam olarak adlandırılabilir.

SONUÇ

Susanna Tamaro'nun *Yüreğinin Götürdüğü Yere Git* adlı mektup romanı göstergebilim temel alınarak zamansal ve özellikle uzamsal açıdan ayrıntılı şekilde incelenmiş, roman metninden örneklerle, romanın kahramanlarına bağlı olarak uzamlara farklı anlamlar yüklendiği sonucuna varılmıştır. Bu çözümleme sırasında Greimas'ın bir metnin incelenmesinde esas aldığı yüzeysel boyut, sözdizimsel anlam boyutu ve temel anlam boyutu arasından sözdizimsel anlam

boyutu kullanılmıştır. Çalışmada ilk olarak romanın türü ve biçimsel özelliklerine değinilmiş, daha sonra çalışmada yöntem olarak kullanılan göstergebilimle ilgili temel bazı bilgiler verilmiş, Greimas'ın adı geçen üç anlam boyutuna değinilmiştir. Sonraki bölümlerde roman, Greimas'ın sözdizimsel anlam boyutu çerçevesinde zamansal ve son olarak da uzamsal olarak ayrıntılı bir biçimde çözümlenmiştir. Romandaki karakterler bağlamında uzamlara çok farklı anlamlar yüklenebileceği; karakterlerin ruh hali, yaşadığı olaylar ve zamana bağlı olarak uzamların örneğin esenlikli / eseniksiz, engelleyici/yardımcı uzamlar şeklinde adlandırılabilceği tartışılarak çalışma sonuçlandırılmıştır.

KAYNAKÇA

AKERSON, F. E., (2010). Edebiyat ve Kuramlar, İstanbul: İthaki Yayınları.

ÇAKIR, M., (2009). “Bir Göstergebilimsel Çözümleme: Daniel Defoe'nun Moll Flanders'ı”, *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı 13, No 2, p.131-145.

KIRAN (EZİLER), A. ve KIRAN, Z. (2011). *Yazınsal Okuma Süreçleri*, Ankara: Seçkin Yayıncılık.

LYNCH, K., (1996). “Çevrenin İmgesi” *Cogito, Kent ve Kültürü. Üç Aylık Düşünce Dergisi*, Işık Şimşek (Ed.), Sayı 8.

TAMARO, S., (2012). *Yüreğinin Götürdüğü Yere Git*, (çev. Eren Cendey), İstanbul: Can Sanat Yayınları.

TEKİN, M., (2012). *Roman Sanatı: Romanın Unsurları*, İstanbul: Ötüken Yayınları.

YENER, A. G., (2012). “‘Mekânın Poetikası’ Bağlamında Yazar ve Evi”, *Hece Aylık Edebiyat Dergisi*, Ankara. Sayı 183.

YÜCEL, T., (1993). *Anlatı Yerlemleri: kişi/süre/uzam*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.